

Kutyák és macskák szürkehályog műtétevel kapcsolatos információk az állattartók számára.

A szürkehályog (cataracta) kezelésének jelenleg alkalmazott módszere a szemlencse műtéti eltávolítása, melynek helyére úgynevezett műlencse kerül. Az eljárást, ami az elhomályosodott szemlencse eltávolítását jelenti phacoemulsificationnak nevezzük. A gyógyszeres kezelés vagy megelőzés (szemcseppek, egyéb gyógyszerek, vagy táplálék kiegészítők) a jelenlegi ismereteink szerint nem alkalmasak sem a szürkehályog megelőzésére sem a gyógykezelésre. Az embereknél rutinszerűen, éber állapotban, azaz altatás nélkül végzett beavatkozás az állatorvoslásban nem tekinthető rutinműtétnek, azonban már hazánkban is biztonságosan elvégezhető néhány szemészetre specializálódott intézményben.

A szürkehályog műtét eredményessége nagymértékben függ az állat elő és utókezelésétől is, amely főként az állat tulajdonosára hárul, így ebben a tájékoztatóban összefoglaljuk a legfontosabb tudnivalókat, és a gyakran felmerülő kérdéseket.

Hogyan zajlik a kutyák és macskák szürkehályog műtéte?

Fő különbség állatok és emberek szürkehályog műtéte között, hogy míg emberekben szinte minden esetben altatás nélküli az a beavatkozás, a kutyák, macskák műtétei mély narkózisban zajlanak. Az állatok szürkehályog műtéte a szemészeti beavatkozások elvégzésére felkészült és alkalmas állatorvosi műtőben történik. A műtétnél legalább két szemész állatorvos, egy asszisztens és egy altató állatorvos van jelen.

A műtét napján az állat átvételekor egy úgynevezett műtéti lapot töltünk ki, egyeztetjük a tulajdonos elérhetőségeit, az esetleg még felmerülő kérdésekre válaszolunk. Az állat átvételét nem minden esetben az operatőr vagy az állat kezelőorvosa végzi, előfordul, hogy másik állatorvos kolléga vagy asszisztens, így személyes kérdés esetén azt még a műtét előtti időszakban (például valamelyik konzultáció alatt) kérjük megbeszélni. Mivel az állat előkészítésének része a műtetre kerülő szemem a pupillatágítás, minimum egymásfél órával a műtét előtt át vesszük az állatot. A beavatkozás után, azonnal értesítjük a tulajdonost az állat hogylétéről, majd a műtétet követően 3-6 órával adjuk haza az állatot, tehát még aznap. A kutya vagy macska hazaadását vagy az operatőr állatorvos vagy a műtétnél jelen lévő állatorvos vagy képzett asszisztens adja ki, és minden esetben megadjuk valamelyik kolléga elérhetőségét, melyet kérdés esetén hívhat a gazda.

A szürkehályog műtetre kerülő állat altatását külön altató állatorvos végzi. Az altatógázzal történő altatással egyidejűleg az állatnak folyamatos intravénás fájdalomcsillapító infúziót biztosítunk, testhőmérsékletét melegítőpárnával tartjuk optimális keretek között. Az anesztézia során az állat élettani paramétereit figyelőmonitor segítségével követjük nyomon.

Az előkészítés során az állatot még ismét átvizsgáljuk, ellenőrizzük az úgynevezett klinikai alapértékeit, fizikális és szemészeti vizsgálatot végzünk. Rendszerint két vénakanült helyezünk az állat mellső és hátulsó lábába, majd az altatást „bevezető” gyógyszereket először intravénásan adagoljuk, majd a légsötétetű behelyezését követően az állat altatását már a műtőhelyiségben folytatjuk.

A műtét során az állat szaruhártyájának széli részén készített néhány milliméteres seben át történik a beavatkozás, amely során egy speciális eszközzel a phacoemulzifikátorral az elhomályosodott szemlencsét „feldaraboljuk” majd onnan eltávolítjuk. A szemlencse tokjának egy része a helyén marad, ebbe „ültetjük” bele az említett néhány milliméteres kis nyíláson át a műlencsét, „összehajtott” állapotban, amely a szem belsejébe kerülve „kinyílik” és ott rögzül. Kifejezetten állatok számára gyártott különböző méretű kutya illetve macska műlencsét használunk. Lencse beültetésére elsősorban a megfelelő látásélesség miatt van szükség, azonban esetenként a lencseimplantációra nem kerülhet sor, ilyenkor az állat szürkehályogja ugyanúgy eltávolításra kerül, a látása összességében javul, de gyengénlátó marad. Azokban az esetekben nem kerülhet sor biztonsággal műlencse beültetésre ha az úgynevezett lencsetok a műtétet megelőző időszakban, vagy esetleg műtét közben megszakad, vagy ha szemlencse eleve instabil helyzetű. Utóbbi akkor alakul ki, ha a szemlencsét felfüggesztő úgynevezett lencsefüggesztő rostok degenerálódnak, elszakadnak, ez gyakran vagy régebben már fennálló szürkehályog esetén tapasztalható, vagy néhány kutya fajában előforduló örökletes betegség miatt.

A műtét befejező lépései a szaruhártyaseb varrása (szintén különbség, hogy embereken nem egyesítik a szaruhártyasebet), valamint a szemhéj külső területén lévő kötőhártya és bőrszövet varrása. Varrat tehát a szemhéj külső területén is van, utóbbiakat a műtétet követő 10-14 napon vesszük ki, a szaruhártyavarrat szinte alig látható felszívódó varróanyagát nem távolítjuk el. A szem a műtét után „nyitva marad”, tehát a szemhéjakat nem zárjuk. A szürkehályog műtétnek természetesen számos egyéb itt nem részletezett technikai lépése van. A kutya vagy macska műtéti előkészítése kb. 30-60 percet vesz igénybe, a műtéti idő is 30-60 perc, majd a műtétet követően kb. 4 órán át gondosan figyeljük az állatot, állapotát folyamatosan ellenőrizzük, majd a teljes ébredést követően hazaadjuk.

A szürkehályog műtét előtti teendők, fontos információk az állattartóknak:

- A szürkehályog műtét előtt az állat teljes kivizsgálása szükséges, amely az állat fizikális vizsgálatát, vérvizsgálatát, illetve indokolt esetben egyéb kiegészítő vizsgálatát (pl. hasi ultrahangvizsgálatát, ekg, szív ultrahang vizsgálat) végezzük el.
- A műtét előtti konzultáció illetve vizsgálat alkalmával már rendszerint odaadjuk vagy receptre felírjuk azokat a gyógyszereket melyeket meg kell vásárolni még a műtét előtt. Ezek részben szemcseppek, részben szájon át adandó tabletták.
- Fogköves állatokat fogászati ellátást követően javasolt operálni.
- A komplex szemészeti vizsgálaton túl szürkehályog műtét előtt úgynevezett ERG vizsgálatot végzünk az ideghártya funkciójának a vizsgálatára, hiszen ha ennek az eredménye alapján a retina (ideghártya) működése nem megfelelő, a szemlencse eltávolítása, és új lencse implantációja után sem lesz az állat látóképes. Esetenként eltekintünk az ERG vizsgálatról, például cukorbeteg állatok szürkehályog műtéteinél.
- Ha a fenti vizsgálatok alapján alkalmas az állat a szürkehályog műtetre az operáció mély altatásban elvégezhető általában az egyik vagy ritkábban mindkét szemem is egyszerre.
- A műtét előtt elkezdett szemcseppeket a műteti nap reggelén még cseppentsék az állat szemébe. Tablettát vagy szirupot azonban a műteti nap reggelén már ne adjanak az állatnak.
- A megbeszélte műteti időpont előtt 4-7 nappal szemcseppeket szükséges az állatnak adni, melyek adagját és gyakoriságát pontosan meghatározzuk illetve a cseppentések módját megmutatjuk. Ez az időszak alkalmas arra is, hogy a tulajdonos biztonsággal elsajátítsa a szemcseppentés technikáját, hiszen a műtétet követően intenzív kezelés szükséges.
- Az előre megbeszélte műteti nap előtt már 10-14 nappal az állat szigorú otthoni megfigyelése javasolt. Kérjük figyeljék meg az állat viselkedését, mozgását, étvágyát, illetve a székletét. Amennyiben bármilyen rendellenességet tapasztal, azt jelezze nekünk előre.
- Esetenként a tulajdonos megkérjük arra, hogy a műtét előtt már néhány nappal helyezze fel a védőgallért az állat nyakára, hogy azt könnyebben megszokja.
- Kérjük, hogy a kutyákra hámot és ne nyakörvet tegyenek, mivel a műtét után nem javasolt a nyak szorítása.
- Kérjük a műteti napon pontosan jelenjen meg az állattal, késés esetén azt legyen szíves telefonon jelezni.
- A műteti napon kérjük az alábbiakat hozzák magukkal: hám (nyakörv helyett), póráz, az összes szemcsepp melyet a felkészítő kolléga előírt (tablettát nem szükséges), védőgallér. Cukorbeteg állatoknál ezen felül szükséges az állat inzulinja, a tű/injektor, és az elesége. Pléd/ törülköző behozható, ha a tulajdonos szeretné.
- A műtét reggelén ne etessék meg az állatot, de víz folyamatosan lehet előtte. A műtét előtti napon este (ha akkor is szokott kapni eleséget az állat) megetethető, de a normál eleség adag körülbelül felét kapja. (Cukorbetegéknél más módon történik az eleség adása, ezt előre egyeztetjük.)

A műtét utáni teendők az állat hazaadását követően:

- A műtét előtt és a műtétet követően is elő és utókezelés szükséges, az előírt szájon át adandó gyógyszereket illetve helyi kezelést (főként különböző szemcseppeket) pontosan kell alkalmazni. Az állatot védőgallérban adjuk haza, melyet a műtétet követően legalább 14 napig szigorúan viselnie kell, annak érdekében hogy ne tudja dörzsölni a szemét. Sajnos az egyéb alternatív (és valóban kényelmesebb) sebvédő eszközök (dr Pet gallér, puha védőgallér) szemészeti műtétek esetén nem alkalmazhatók.
- Részletesen tájékoztatjuk a tulajdonost, hogy a műtétet követően ellenőrző vizsgálatokra kell az állatot hozni. A kontroll vizsgálatokkal kapcsolatosan arra kell felkészülni, hogy műtét utáni első és második napon, majd körülbelül 3 héten át heti 1-2 alkalommal szükséges általában ellenőrző vizsgálat. Ez alól lehetnek kivételek, azaz esetenként sűrűbb vizsgálatokat kérünk. Ezt követően 2-3 havonkénti ellenőrzés szükséges a műtétet követően egy éven belül, majd hosszútávon félévente. Közvetlenül a műtét után állat tulajdonosának 48 órás folyamatos felügyeletet kell biztosítania, majd még körülbelül 8 napig szinte folyamatosan „szem előtt kell lennie az állatnak”, ami megerhelő lehet a tulajdonos részére, így erre az időszakra fel kell készülni előre. Az állatot nem kell sötétben tartani, de erős napsütésben ne tartózkodjon hosszan (fél órán túl) az első két hétben. Nem napsütésben sétálhat, megerőltető futástól, játéktól, ugrálástól azonban legalább két hétig óvjuk. Próbáljuk megakadályozni, hogy hosszan ugasson, és elkerülendő a nyakörvben történő séta, helyette hámot használjunk. Lógó fülű, vagy allergiás kutyák a védőgallérban hajlamok lehetnek fülgyulladásra, ami heves fejrázással járhat, így a fülek állapotát ellenőrizni kell a gallérviselés ideje alatt.

Meddig és milyen gyakran kell az állatot szemcseppekkel vagy egyéb gyógyszerekkel kezelni a szürkehályog műtétet követően?

Minden esetben részletesen leírt „útmutatót” adunk az állat tulajdonosának, hogy milyen szemcseppet mikor alkalmazzon, és milyen szájon át alkalmazandó gyógyszert adjon. Általánosságban arra kell felkészülni, hogy a műtét utáni két hétben 4-6 alkalommal/nap kell az operált szemet cseppenteni, és 2-3 alkalommal szükséges tablettát/szirup szájon át történő beadása. Az ezt követő néhány hétben fokozatosan csökkentjük a gyógyszerek adagját. Hosszútávon általában napi egy / két alkalommal írunk elő szemcsepp adását.

Milyen komplikációk adódhatnak a műtét után?

A szürkehályog műtétet követően gyakran előfordul, hogy belső szemgyulladás, uveitis alakul ki, illetve a szemnyomás emelkedése a másik leggyakoribb komplikáció. Az ilyen esetek nagy része szemcseppekkel orvosolható. Nagyon ritkán fordul elő a szem „bevézése”, ez az állapot intenzív kezelés mellett szinte minden esetben visszafordítható. Esetenként letapadás, „összenövés” alakulhat ki az elülső szemcsarnokban, ami akadályozhatja a pupilla mozgását, vagy akár hosszabb távon a szemnyomás növekedését is okozhatja. A szem belső gennyes gyulladása (enophthalmitis) rendkívül ritka de súlyos szövődmény, a szemgolyót veszélyeztető állapot.

Hosszútávon, hónapokkal vagy évekkel a műtétet követően előfordulhat, hogy a műlencse mögötti területen „homály” alakul ki, ami a hátsó lencsetok megvastagodásából adódhat, ez a látást általában kisebb mértékben rontja. Nem gyakori, de súlyos posztoperatív komplikáció a retina leválása, amely lencse instabilitás esetén, régóta fennálló szürkehályognál, illetve bizonyos kutyafajtákban (pl. bishon, shih-tzu) figyelhető meg nagyobb százalékban. Ritkán előfordulhat a műlencse helyzetváltozása. Esetenként előfordulhat, hogy a kialakuló szövődmények csak ismételt műtéttel orvosolhatók.

Fontos tehát, és a műtét sikerességét alapvetően befolyásolja, hogy a fenti információkat az állattartó ismerje és elfogadja.

Ha a műtét sikeres, nem alakul ki úgynevezett intraoperatív komplikáció, és a műtét utáni időszakban az állat kezelése optimálisan alakul, az állat látóképessé válik, a műtétet követően azonnal. Komplikáció esetén, ha az orvosolható, esetenként a látás visszanyerése néhány hetet is igénybe vehet.

Összességében tudnunk kell, hogy az állatok szürkehályog műtete sajnos gyakrabban jár komplikációval mint emberek esetén, ez főképpen a különböző anatómiai jellemzők miatt van így, másrésről amiatt mert gyakran már régóta fennálló szürkehályogot operálunk. Fontos megemlíteni még, a főként kutyákra jellemző lényegesen intenzívebb gyulladási reakciót, valamint azt, hogy állatok esetén nem lehetséges a mozgáskorlátozást előírni. A jelenlegi eredményeink szerint az esetek körülbelül 5% -ában alakul ki olyan komplikáció amely esetén az állat nem lesz látóképes, a műtétet követő szemgolyót veszélyeztető állapot (a szemgolyó elvesztését jelentő szövődmény) előfordulásának esélye 0,5% alatti, azaz nagyon ritka. Ezek az eredmények megegyezők az állatorvosi szakirodalmi adatokkal, azonban látnunk kell, hogy sajnos a kutyák és macskák szürkehályog műtete általában magas komplikáció eséllyel járó műtét.

A műtétet követően milyen esetben szükséges az előírt kontrollvizsgálatoktól eltérően sürgősen vizsgálatra hozni az állatot?

Amennyiben hirtelen az állat szeme, szaruhártyája „elhomályosodik”, kipirul, az állat erős fájdalmat jelez, hirtelen elkezd hunyorogni, vagy fokozott váladékozás tapasztalható sürgős vizsgálatra van szükség.

Mi történik azokban az esetekben ahol nem megoldható az állat műtéti gyógykezelése?

Ilyen esetekben az állat sajnos a látását nem nyeri vissza, azonban gyulladáscsökkentő szemcsepp alkalmazása mellett a hosszútávon előforduló szövődmények esélye csökkenthető. A szürkehályogos szemlencse ugyanis számos degeneratív folyamatot okoz a szemben (például szemgyulladást, szemlencse instabilitást), amely a szemgolyó elvesztésével járhat, de kezelés mellett ezek esélye csökkenthető illetve gyakran elkerülhető.

dr. Fenyves Ildikó

